

Högskoleprovet

DELPROV 1: ORD
Anvisningar

Varje uppgift inleds med ett understruket ord. Under detta finns fem svarsförslag, av vilka Du skall välja det som **bäst** anger innebörden av det understrukna ordet. Endast ett svarsförslag är rätt.

Övningsexempel 1.
förlå

- A stå ut
- B klara av
- C bli över
- D hjälpa upp
- E räcka till

Förlå betyder ungefär samma sak som räcka till. Börja med att markera det rätta svaret i provhäftet. Därefter skriver Du svaret i svarshäftet. Om denna uppgift hade ingått i provet skulle Du alltså ha skrivit så här i svarshäftet.

1	2	3
E		

Övningsexempel 2.
mjärde

- A kartställ
- B fiskeredskap
- C utställningsskåp
- D skjutvapen
- E vägbeläggning

En mjärde är ett fiskeredskap. Fiskeredskap är svarsförslag **B**. Om uppgiften hade ingått i provet skulle Du ha skrivit **B** i svarshäftet.

1	2	3
E	B	

Skriv alla svar i svarshäftet.

Skriv tydligt.

Om Du inte kan lösa en uppgift bör Du ändå avge ett svar genom att försöka bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om Du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **30 uppgifter**.

PROVTID: 15 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

1. hägn
A oro
B synd
C skydd
D rättvisa
E motstånd
2. sekretion
A avsöndring
B missbildning
C förgiftning
D urholkning
E förlamning
3. skönja
A gilla
B bevisa
C urskilja
D dölja
E splittra
-
4. dränera
A bevattna
B avstycka
C uppodla
D förbränna
E torrlägga
5. relikt
A överflöd
B kvarleva
C återfall
D befrielse
E gottgörelse
6. frustration
A besvikelse
B ovilja
C strävan
D övertro
E medkänsla
-
7. standar
A sång
B rop
C tal
D fana
E svärd
8. göra avkall på
A ta itu med
B avstå från
C ge företräde åt
D invända mot
E dra fördel av
9. påver
A ledsen
B opålitlig
C torftig
D envis
E långsam
-
10. raffinera
A krossa
B ändra
C pröva
D rena
E hårda
11. essä
A dikt
B saga
C roman
D uppsats
E visa
12. yppa
A komma ihåg
B fråga efter
C göra gällande
D hitta på
E tala om
-
13. analogi
A överensstämmelse
B bekräftelse
C överskattning
D motbevis
E underskattning
14. intakt
A välskött
B orörd
C påkostad
D artig
E behaglig
15. rigid
A stygg
B stel
C stor
D stolt
E stum

16. spröjs
A dörrkarm
B snedtak
C takfönster
D fönsterlist
E dörrfoder
17. otillbörlig
A omutbar
B ouppnåelig
C otvungen
D opassande
E omedveten
18. taburett
A pall
B hatt
C instrument
D duk
E lampa
-
19. avyttra
A sälja
B besvara
C förbättra
D utpeka
E kasta
20. spjuver
A syndare
B lycksökare
C skämtare
D ögontjänare
E bedragare
21. recitation
A hyllning
B uppläsning
C avskrift
D översättning
E inlevelse
-
22. trankil
A snäll
B ivrig
C lugn
D öppenhjärtig
E bekymrad
23. förära
A avfärda
B hälsa
C missunna
D påtvinga
E skänka
24. baisse
A kursfall
B fördyring
C jämkning
D felräkning
E avvikelse
-
25. gravitetisk
A taktlös
B vårdslös
C upprörande
D högtidlig
E bedrövad
26. iterera
A införa
B begära
C motarbeta
D upprepa
E befalla
27. peristaltik
A syreupptagning
B tarmrörelse
C balanssinne
D blodcirkulation
E ämnesomsättning
-
28. huld
A småaktig
B motsträvig
C lättsinnig
D uppriktig
E välvillig
29. excess
A avrättning
B överdrift
C sällsynthet
D övning
E landsflykt
30. adstringerande
A lösande
B frätande
C uppmjukande
D stärkande
E sammandragande

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

Högskoleprovet

DELPROV 3: LÄS

Anvisningar

Provet består av fyra texter från olika ämnesområden. Texterna är skrivna av olika författare och är ibland bearbetade för att passa in i provet.

Till varje text finns det sex uppgifter. Varje uppgift består av en fråga med fyra svarsförslag, varav ett är det rätta.

I vissa fall kan man klart urskilja ett svarsförslag som riktigt och övriga som felaktiga. I andra fall kan, vid en första anblick, flera svarsförslag verka mer eller mindre rimliga. Då måste man, genom att jämföra de olika svarsförslagen, välja ut det svarsförslag som bäst överensstämmer med innehållet i texten.

OBSERVERA ATT UPPGIFTERNA SKALL LÖSAS MED LEDNING AV DEN INFORMATION SOM GES I RESPEKTIVE TEXT.

Skriv alla svar i svarshäftet.

Skriv tydligt.

Om Du inte kan lösa en uppgift bör Du ändå avge ett svar genom att försöka bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om Du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller 4 texter och 24 uppgifter.

PROVTID: 50 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd inhämtat att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

En kultur tenderar alltid att bevara sig själv, att behålla sina värden och sina hierarkier, att konservera sin egenart. Detta är en viktig uppgift men innebär samtidigt en dödlig fara. Också i konserveringen är vetenskapens roll problematisk, och den framstår lätt som en främmande kropp, en inträngling som hotar den fina balansen i den rådande kulturens hierarkier och kontrollerade målsättningar. Vetenskapen har, som vi redan talat om, inom sig ett element av förnyelse då den ständigt bjuder sina utövare nya erfarenheter, och det är just för att finna något nytt — och därmed i någon mån förnya — som forskaren forskar. Vid många tillfällen i historien är det därför just vetenskapen som förändrat kulturen eller dess villkor, direkt eller indirekt. Det var vetenskapen som lärde den antika människan att jorden var ett klot, det var den som på 1800-talet visade att samma jord var en planet bland många och inte universums centrum. Vetenskapen påvisade vår släktskap med aporna och vår själs beroende av ett materiellt underlag. Allt detta och mycket annat som härflutit ur vetenskapen har skakat om vår tro och gjort vår religion problematisk. Genom tekniken har på samma sätt vetenskapen revolutionerat de yttre villkoren för vår existens och styrt våra kommunikationer och upplevelser via de elektroniska massmedia i nya banor. Alla dessa omskakningar, orsakade av vetenskapen, har mötts med fientlighet från många kulturrepresentanternas sida, från religiösa förkunnare, humanister och ideologer. För de flesta av oss öppnar sig ständigt slagfält i vårt inre, där ständigt nya strider utkämpas mellan det i oss som bejakar och det som förnekar vetenskapens revolutionära budskap.

Förändringar tycks komma till stånd i kulturen på i huvudsak två sätt: antingen, och som exemplifierats, genom vetenskap och teknik eller genom våld i form av krig. I varje situation har de båda omvandlingssätten samverkat: krigets behov av forskning och teknik har tillfredsställts av forskarna, och kriget har ökat sin destruktiva effektivitet. Men vetenskaplig och teknisk förnyelse kan också vara en fredlig process och därigenom erbjuda ett konstruktivt alternativ till det förödande och eländiga kriget. Också konstnären har, kanske påverkad av vetenskapen och i varje fall genom något slags växelverkan med den, blivit en förnyelsefaktor som givit oss nya upplevelser av bild och ljud, av fantasivärldar och dolda skikt i vårt inre.

Förnyelse genom destruktiva eller förnyelse genom konstruktiva (om än ofta drastiska) förändringar — detta är vår kulturs ödesfråga. Historien tycks lära oss hur det för det mesta gått: de stora kulturerna har dukat under för starkare fiender, eller så har de stelnat i låsta hierarkiska system som förr eller senare blottat sina svagheter och lett till destruktion. Några av de äldsta högkulturerna i Mesopotamien liksom det gamla Kina erbjuder kanske tämligen tydliga exempel på sådana under långa perioder stelnade kulturer som brutits ned genom katastrofer. I förhållande till dem har den kultur som växte fram i Storgrekland ett halvt årtusende före vår tideräkning visat en sällsam livskraft. Det är inom den vi fortfarande befinner oss och den har nu på gott och ont besegrat världen. Dess styrka har legat i att den kunnat förnya sig — den har varit genomsyrad av vad vi stundom kallar den faustiska andan, oron, uppbrottsstämningen, kravet på djupare insikter, ständigt djupare, som lett till oupphörliga omvandlingar. Att tekniken och

vetenskapen haft en avgörande betydelse i den västerländska kulturens omvandlingsprocesser behöver vi knappast orda om mera. Problemet är nu om dessa omvandlingar inte lett till att det i själva verket inte är "samma" kultur nu som för 2 500 år sedan när vetenskapen föddes på de grekiska kusterna. Fastän fröplantan och den fullvuxna eken är mycket olika varandra är det meningsfullt att tala om dem som "samma" organism. Kan vi överflytta denna analogi på vår kultur? Har inte just vetenskapen klippt av förbindelserna med det förgångna och försatt oss i ett alldeles nytt läge? Identitetslösa, förvirrade, utlämnade åt godtyckliga krafter? Inför sådana frågor framträder på nytt vetenskapens främlingskap i kulturen som ett aktuellt problem. Det står klart att vår fråga om en så svärdefinierad företeelse, som en rörlig kultur är "densamma" som sitt eget förflutna på ett plan, är omöjlig att besvara.

Bland urfilosofen Herakleitos' paradoxer fanns den att vi aldrig stiger ned två gånger i samma flod. En bättre preciserad fråga är om vi kan känna en sådan frändskap med det klassiska arvet att det uppfattas av oss som en levande del av vår egen bakgrund, som i viss mån den naturliga fonden för vårt eget tänkande. Svaret måste då trots allt bli jakande. Och detta återigen på grundval av en paradox: det är just vetenskapens förmåga till förändring som utgjort det sammanhållande bandet i den klassisk-västerländska kulturen över tiden. Just genom att ständigt bryta upp, genom att ständigt söka en väg ut ur rutinen har den faustiska människan kunnat bibehålla sin identitet.

Källa: Gunnar Eriksson, Lena Svensson. Vetenskapen i Underlandet. Norstedts. Stockholm 1986.

Uppgifter till texten

Vetenskapen som kultur

1. Hur beskrivs förhållandet mellan religion och vetenskap?

- A Vetenskapen har rubbat många av de religiösa grundstenarna.
- B Många gånger har religion och vetenskap samarbetat i utvecklingen.
- C Religion och vetenskap är två fristående drivkrafter i historien.
- D Religionen har ofta givit vetenskapen en moralisk grund.

2. Vilket av nedanstående alternativ återger bäst textens syn på hur kulturella förändringar kommit till stånd i historien?

- A Stora förändringar har ägt rum när religiösa värderingar arbetat i samklang med teknologiska landvinningar.
- B De omdanande förändringarna i historien har kommit till stånd genom att en social maktgrupp ersatt en annan.
- C Förändringar har antingen skett i form av krig kombinerat med forskning eller genom vetenskapens egen kraft.
- D De genomgripande förändringarna har kommit till stånd genom att människorna uppnått en ny moralisk nivå.

3. Hur reagerar den enskilda människan inför nya vetenskapliga rön, enligt författaren?

- A Med avsky, eftersom allt nytt ifrågasätter saker som tidigare varit självklara.
- B Med förvirring, eftersom man tenderar att både förneka och bejaka det nya.
- C Med bortträngning av det nya som om det inte existerar.
- D Med motstånd och intellektuell motargumentation.

4. Vilket förhållande intar den västerländska kulturen gentemot exempelvis den klassiska grekiska kulturen och andra äldre kulturer?

- A Den klassiska grekiska kulturen kan till skillnad från de andra ännu idag ses som en aktiv del av vår kultur.
- B Den antika kulturen var ett unikt avbrott i den utvecklingskedja som bildar den västerländska kulturen.
- C Gamla kulturer har alltid under historiens gång dukat under eftersom den västerländska visat sig överlägsen.
- D Den västerländska kulturen har genom tekniken och vetenskapen klippt av banden med det förgångna och därmed de äldre kulturerna.

5. I texten framhålls en mänsklig egenhet som en av anledningarna till att kulturen utvecklas. Vilken?

- A Förmågan att bryta upp ur tillvaron.
- B Förmågan att anpassa sig till omgivningen.
- C Förmågan att förstöra och riva ner gammal kultur.
- D Förmågan att vara positiv inför det nya.

6. Vilken är den viktigaste frågan för den västerländska kulturens framtid?

- A Den allmänna fientligheten hos människor gentemot vetenskapliga landvinningar.
- B Vetenskapens benägenhet att okontrollerat utveckla vapen och därmed öka krigsrisken.
- C Oförmågan att göra sig av med förgångna kulturars idéarv.
- D Valet av metod och väg att förändra utvecklingen.

Meteorologerna sysslar traditionellt med de element som karaktäriserar vårt väder: temperatur, fuktighet, sikt, lufttryck, vindriktning, vindhastighet, molnighet, nederbörd. Olika luftmassors rörelser över land och hav följs på kartor, lufttrycksfördelning och frontlinjer noteras och väderleksutsikterna analyseras.

Klimatologen bygger vidare på meteorologernas arbete. Han samlar väderleksdata och försöker få fram de mönster som utbildats under åren.

Numera finns en ny sorts meteorologer — de som arbetar med luftföroreningarna. Visserligen sysslar de med samma element som de traditionellt arbetande meteorologerna, men det är för dem fråga om en högst speciell användning av meteorologin.

Redan i början av 40-talet började meteorologerna i de stora industriländerna att intressera sig för spridningen av kemiska ämnen i atmosfären. Det gällde då ofta rent militära studier.

Efter andra världskriget har bl a kärnvapenproven i atmosfären medfört att ökade insatser fordras för att klarlägga luftföroreningarnas spridning i lufthavet. Även mindre dramatiska men likväl synnerligen angelägna undersökningar har företagits.

Numera vet man tack vare sådana undersökningar att vädret markant påverkar luftföroreningssituationen. När det uppträder allvarliga smogsituationer och liknande, beror det i regel inte på en plötslig ökning i utsläppet av luftföroreningar utan i de allra flesta fall på en ogynnsam vädersituation. Även under normala väderförhållanden varierar luftföroreningssituationen i en tätort mer på grund av vädret än på grund av förändringar i emissionen. Antalet skorstenar, fabriker, fordon etc ändras nämligen ganska långsamt, men halterna luftföroreningar kan variera i högsta grad.

Väderleken påverkar luftföroreningshalterna på många olika sätt. Vindriktningen t ex bestämmer åt vilket håll föroreningarna transporteras. Är vindhastigheten stor blandas föroreningarna snabbare och halterna blir lägre. Temperaturen bestämmer ofta hur stora mängder föroreningar som produceras. Under den kalla årstiden är uppvärmningen av fastigheter m m större. Mer olja förbränns och föroreningshalterna ökar. Den vertikala temperaturfördelningen — liksom luftfuktigheten — spelar också en stor roll för möjligheterna att få bort föroreningarna från rökkållans omedelbara närhet.

Förändringen i lufttemperatur med förändring av tryck och höjd över havet är en viktig faktor i den vertikala transporten och blandningen av luftföroreningar. Ett intressant gränsfall är det s k adiabatiska temperaturavtagandet: 0,98 °C per 100 m för torr luft. När det verkliga temperaturavtagandet med växande höjd är långsammare än det adiabatiska, är atmosfären stabil: vertikal transport kan då ej äga rum. En negativ temperaturgång, dvs att temperaturen stiger med ökad höjd över havsytan, kallas inversion och ger mycket stabil luft. Det finns två huvudtyper av inversion, utstrålningsinversion och nedsjunkningsinversion.

Utstrålningsinversion inträffar framför allt nattetid när markytan avkyls genom utstrålning snabbare än luften. Luften nära markytan blir då kallare än luften närmast högre upp. Utstrålningsinversion uppträder tämligen ofta, ungefär vid 1/3 av alla observationstill-

fällen. Dimbälten i dalgångar under morgontimmarna är synliga tecken på utstrålningsinversion.

Nedsjunkningsinversion förorsakas av den sjunkande rörelsen inom högtrycksområden och medför vanligen avtagande luftfuktighet ovan inversionsbasen. När luften sjunker, blir den sammanpressad, varvid temperaturen ökar. Detta resulterar i att de övre lagren blir varmare än den lägre luften. Höjden på en högtrycksinversion varierar från värden nära ytan till ungefär 1 500 m höjd.

Instabil (labil) skiktning förekommer om temperaturen sjunker snabbare än det torra adiabatiska temperaturavtagandet. I sådan luft är det en omfattande vertikal omröring av luften, och luftföroreningarna uppblandas snabbt med luften.

Den horisontella transporten av luftföroreningar är en funktion av vindhastighet, vindriktning, turbulens och topografi.

De vandrande lågtrycken och frontsystemen, utbildningen av högtrycksryggar etc är ansvariga för väderleken i vår del av världen. Fronterna skiljer luftmassor med olika temperatur och fuktighet. I anslutning till en kallfront rör sig den kalla luften över ett område som förut täckts av varmluft. I varmfronten lyfts varm luft upp över kall luft.

Skillnaden i lufttemperatur över land och vatten, förorsakad av olikheter i uppvärmning och avkylning, resulterar i en tryckgradient med följande luftströmning. Under varma soliga dagar uppvärms landytan mer än vattenytan. På grund av det högre trycket hos den kallare luftmassan över vattnet flyter luften från vattnet in över land. Vid den nattliga utstrålningen avkyls landytan och förorsakar lägre temperatur över land än över vattenytan. Resultatet är en cirkulerande lustström från land ut över vattnet. Denna solgångsbris är en monsun i miniatyr och kan nå vindstyrkor på upp mot 10 m/s (sekundmeter). Den över-skuggas dock vanligen helt av den mer storskaliga tryckförändringen mellan lågtryck och högtryck.

Skillnaden i upphettning och avkylning mellan dalbottnar och dalsidor kan också förorsaka variationer i lufttryck och täthet som resulterar i luftströmningar. Denna ström av kall luft nedåt dalen tenderar att starkt begränsa den uppåtgående rörelsen hos emitterade föroreningar.

Erik Bye. Liv och Luft — en bok om luftvård, Liber förlag, 1972.

Ordförklaringar:

Emission, emittera (latin = utstrålning, utstråla). Inom fysiken avses strålning, partiklar av alla slag. Inom meteorologin avser man vanligen utstrålning av värme från jordytan och atmosfären. Detta kallas värmestrålning.

Gradient avser allmänt förändring inom ett visst intervall (längd). Ex. temperaturgradient, ändring av temperaturen per 100 m i vertikal riktning (°C/100 m).

Tryckgradient = ändring av lufttrycket per latitudgrad, hektopascal/111 km.

Uppgifter till texten

Inte bli som vi

19. Vilket av nedanstående påståenden är riktigt vad gäller äldre och nyare tiders skönlitterära skildringar av klasstillhörighet och eventuell social karriär?

- A Ofta skildras samma sociala skikt och dess försök till karriär.
- B Både i äldre och modernare litteratur går det ofta illa för de personer som haft kontakter utanför den egna samhällsklassen.
- C Förr slutade oftast kontakterna mellan personer ur olika klasser illa medan kontakterna idag skildras positivt.
- D Idag skildrar man framför allt vandan i umgänget utanför den egna samhällsklassen.

20. Vad sägs i texten om den sociala respektive geografiska rörligheten?

- A De båda typerna av rörlighet är ofta skadliga.
- B De båda slagen av rörlighet har ofta ett samband.
- C De kan inte tjäna som ett mått på hur samhället utvecklas.
- D De olika slagen av rörlighet påverkar framför allt medelklassen.

21. Vad kan titeln på Olle Svennings bok syfta på?

- A Den syn som medelklassen tidigare hade på sig själv.
- B Problemet med att de framgångsrika barnen hamnar i en ond cirkel av karriärhets.
- C Föräldrarnas ambitioner att försöka visa upp sina socialt mer lyckade barn för den övriga släkten.
- D Föräldrarnas ambitioner att barnen ska få ett bättre liv än de själva haft.

22. Vad säger texten om de socialt uppåtgående romanfigurernas politiska värderingar?

- A De intar oftast motsatt ståndpunkt gentemot föräldrarna.
- B De radikaliseras under den sociala processen.
- C De bryr sig allt mindre om politik.
- D De förflyttar sig åt höger på den politiska skalan.

23. Det finns en märkbar skillnad mellan den modernare svenska litteraturens behandling av social rörlighet och äldre svensk litteraturs behandling av samma ämne. Vilken?

- A I den äldre litteraturen slutar ofta den sociala rörligheten illa medan den i modern litteratur ses som mera positiv.
- B I äldre litteratur utgör konflikterna oftast generationsmotsättningar medan klassmotsättningar dominerar i den nyare.
- C Skillnaden mellan den äldre litteraturen och dagens är främst det faktum att författarna skildrar olika samhällsklasser.
- D Idag skildrar man framför allt arbetarnas egen gemenskap medan man förut skildrade arbetares kontakter med personer ur andra klasser.

24. I vilken av nedanstående böcker kan man hitta följande tema?

"Barnen som gjort social karriär tappar kontakten med sina föräldrar då de uppnått en ny social status och dessutom bosatt sig långt från föräldrarna."

- A Hur var det här då?
- B Ur en företagsledares liv
- C Den demokratiska klasskampen
- D Uppkomlingen

Det finns två slag av rörlighet som intresserat forskare, författare, massmedia och människor i allmänhet: den rörlighet som är geografisk/fysisk — flyttning — och den som är social — dvs karriär (eller dess motsats).

Hittills har den fysiska rörligheten fångat det mesta av uppmärksamheten hos samhällsvetare och andra. Den samtida sociala rörligheten har egentligen bara behandlats i två större vetenskapliga sammanhang i Sverige (Carlsson, 1958; Eriksson, 1971, 1984). Den har däremot fascinerat många skönlitterära författare. Att de två slagen av rörlighet kan hänga samman har sällan observerats, men är avgörande för hur man tolkar båda fenomenen.

Både den geografiska och den sociala rörligheten har använts som indikatorer på den offentliga — och i synnerhet den socialdemokratiska — politikens effekter på människors välfärd. Den geografiska rörligheten har i allmänhet tolkats i negativa termer. Man har sett den som påtvingad och som en enkel resultant av arbets- och kapitalmarknadens krafter. Ofta tror man att den sortens rörlighet är ovanligt stor i våra dagar.

Kring den sociala rörligheten är ambivalensen mera påtaglig och möjligheter att klättra socialt ses inte som enbart obehagliga ens i arbetarklassens djupaste led. Den motsatta karriären — också ganska vanlig (annars skulle "samhällspyramiden" tippa omkull) — inger mera olustbetonade känslor.

Ett klassiskt skönlitterärt tema är erotiska och andra kontakter över klassgränserna. Tydliga exempel finns givetvis hos romantikerna, men där är också Strindbergs *Fröken Julie* på vägen fram till dagens romanförfattare. Socialt frotterande utanför den egna klassen innebär osäkerhet och utsatthet och slutar ofta illa i litteraturen. En artikelserie i *Dagens Nyheter* i början av 1984 återgav genom läsarinlägg de personligt upplevda kittlingar och lidanden som är förknäpade med social rörlighet och den sociala rotlöshet det ibland lett fram till. Detta har litterärt gestaltats t ex i Olle Svennings *Inte bli som vi* (titeln!), som ger en uttrycksfull bild av den uppåstygande klassen. Nästan alltid handlar det i dagens litteratur om arbetare som tagit steget över till medelklassen, i den äldre litteraturen handlade det oftare om medelklasssträvanden att ta sig högre upp. Dagens uppkomlingar antas av Svenning ta avstånd från sitt ursprung och föräldrar som slitit just för att ge barnen de möjligheter man själv inte hade. Det synliga uttrycket för detta är social rörlighet, med främlingskap inför föräldrar och släkt:

Barnen bekräftade framgångarna. De hamnade på realskolor, gymnasier, blev studenter. De uppfyllde förväntningarna, men de begrep ingenting av sin egen bakgrund. De lärde sig snabbt förakta den och förlöjliga den. — Släktbesöken var sällsynta. — Hans var nöjd med den avskildheten också. — Han visste för övrigt inte alltid vad han skulle prata med släktingarna om.

En tematiskt närstående romangestalt är "Lögnaren" — Erland Teréus, f. Nilsson — en man med goda sociala förhållanden/byrådirektör vid SCB/ — en karriärst, en man som vuxit samman med sin mask" (ur baksidestexten till Lennart Fricks *Lögnaren*, 1975.).

Om *Lögnarens* tragiska figur med åren "alltmer förstätt hur främmande han börjat te sig i /släktens/ IKEA-miljöer" är detta inte problemet i Björn Rune-

borgs ondskefulla porträtt av företagsledaren Alvar Grönbeck, f. Eriksson (*Ur en företagsledares liv*, 1974). Fadern hade motsatt sig sonens studier, vilket ledde till att "fiendskapen blev livslång, skilsmässan likaså".

Ett liknande tema bearbetas i Bunny Ragnerstams *Uppkomlingen* (1980) och *Ett prima liv* (1983). Med författarens egna ord:

"Idag ser vi allt tydligare att det inte blev riktigt det samhälle vi hoppades på". Det var under 40- och 50-talens "gyllene tider — framför allt för lycksökare och folk som ville komma upp sej och leva ett prima, det vill säga ett flott liv. — Frågan är vad det var för idéer och ideal de levde efter. — I "Ett prima liv" är det en arbetargrabb som lämnar arbetarkollektivet för att klättra på egen hand i samhället —."

Det går till slut illa för individualisten.

(Ur intervju med Bunny Ragnerstam i *Boktidningen* 1983:2)

Även Runeborg är inne på tanken att den avsedda välfärd som skapades i landet fick effekter på mänskliga strävanden som synes motverka de goda intentioner som drev fram välfärden: Grönbeck noterar samhällets (Bankens) behov av intelligens som var "obesudlad av släktband" och faderns fattigdom "fungerade som ett slags intyg om /hans/ begåvning", ett "kapitel som förräntade sig i allt högre poster". Särskilt Svenning uppehåller sig vid en allmän förskjutning i värdeskalen hos den socialt framgångsrika, yngre generation som har sina rötter i arbetarklassen. De förmodas överta både den borgerliga livsstilen och borgerliga värderingar. Det ligger något i resonemanget: social rörlighet av det här slaget medför en viss förskjutning av de politiska sympatierna (t ex) hos den yngre generationen. Det mest slående är dock att en så stor andel medelklasspersoner med socialistiska arbetarföräldrar i realiteten behållit dessas politiska övertygelse (se Walter Korpi *Den demokratiska klasskampen*, 1981).

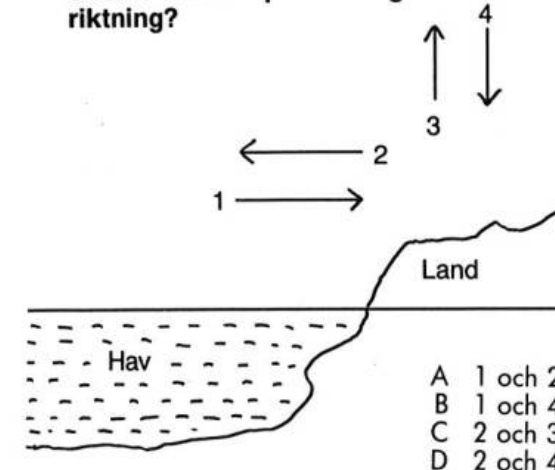
Man kan notera att författare som behandlar detta tema — t ex i de refererade böckerna — ofta låter de socialt "lyckade" barnen bo ganska långt bort och sällan komma hem. Parallellt med detta punkterar den sociala framgången också mera allmänt ansvars-känslan för föräldrar som blir gamla och skröpliga och behöver sina barns hjälp. Detta får i stället skötas av de mindre framgångsrika barnen, om man ens låter dem bo i närheten (se t ex Monica Barrviks *Hur var det här då?*, 1982).

Källa: Gerdt Sundström, *Inte bli som vi?* Tvärsnitt 1985.

Uppgifter till texten

Luftföroreningar

7. Under en natt avkyls landytan i figuren nedan. Detta resulterar i en luftström. Vilka av pilarna anger dennas riktning?

8. Enligt texten har vi i modern tid fått en ny typ av meteorologer. Vad är det som framför allt orsakat uppkomsten av dessa specialister?

- A Den radikalt förändrade vädersituationen efter andra världskriget.
- B Ett vetenskapligt nytänkande inom den traditionella meteorologin.
- C Den moderna militärteknologins följdverkningar.
- D Kommunikationssamhällets ökade krav på alltmer exakta väderleksprognoser.

9. Antag att en viss mängd föroreningar släpps ut i luften någonstans i vår del av Europa. Vilken av nedanstående faktorer är avgörande för hur stor geografisk spridning denna mängd får?

- A Frontsystemens rörelser
- B Lufttemperaturen vid utsläppet
- C Förändringar i emissionen
- D Föroreningens koncentration

10. Vid mätningar av temperaturen i luftlager på olika höjd erhålls följande värden:

1 500 m över markytan: 11,4 °C
700 m över markytan: 14,9 °C
200 m över markytan: 18,0 °C
vid markytan: 12,3 °C

Hur skulle man kortfattat kunna benämna detta fenomen?

- A Utstrålningsinversion
- B Adiabatisk temperaturavtagande
- C Nedsjunkningsinversion
- D Labil skiktning

11. Vid vilken av nedanstående vädersituationer är riskerna för stillaliggande smog i ett industriområde som störst?

- A När luftens temperatur stiger med ökad höjd.
- B När temperaturminskningen i atmosfären är snabbare än det adiabatiska temperaturavtagandet.
- C När vertikala luftströmmar uppstår i samband med hög luftfuktighet.
- D När luftfuktigheten är låg.

12. Vilken av nedanstående är en horisontell luftström?

- A Utstrålningsinversionen
- B Solgångsbrisen
- C Högtrycksinversionen
- D Föhnvinden i en dalgång

Under de sista 25 åren har tandvården i Sverige förändrats och förbättrats på så sätt att många goda resultat erhållits i vår strävan att ge befolkningen bättre tandhälsa. Orsakerna till detta är många, kanske framförallt den stora insats av profylax både inom såväl privat som offentlig tandvård samt att vi fått hög tandläkartäthet och dessutom utbildat nya medarbetare i form av tandhygienister och munhygiensköterskor.

Trots dessa framsteg i svensk tandvård måste vi ändå under överskådlig framtid räkna med att få ägna stor del av vår arbetstid som tandläkare åt den rekonstruktiva vården i form av fyllningar, kronor, broar och proteser. Enligt Markén och Blendow i *Tandläkartidningen* 17/80, vilka beskriver behandlingspanoramata 1974–78, ägnar den svenska tandläkarkårerna ca 50–60 % av sin tid åt rekonstruktiv tandvård och den kommer troligtvis inte att minska de närmaste 30 åren.

Varför? Pga de framsteg vi gjort det sista kvartseklet får människor behålla sina tänder i allt högre åldrar, varför många i medelåldern och däröver har ett mer eller mindre bevarat bett, som kräver kontinuerlig vård i form av både profylax och rekonstruktiva åtgärder. Vi har också fått ett allt större klientel av gamla patienter över 70–75 år med bibehållet bett, vilka pga sin ålder kräver stora vårdinsatser.

Reparativ/rekonstruktiv tandvård har tor många en negativ innebörd och har ställts som motsats till odontologisk profylax. Detta är emellertid helt felaktigt och jag påstår i stället att *tekniskt fullgod rekonstruktiv tandvård är en väsentlig del av vårt arbete att uppnå god tandhälsa*.

Reparativ/rekonstruktiv tandvård är detsamma som rehabiliterande tandvård. Hur viktigt det är med kvalitativt god rekonstruktiv tandvård påtalade bl a Anna-Lisa och Hilding Björn redan 1969–70, vilka visade att ju större överskott eller defekter i kantanlutningen en fyllning eller krona har, desto mer uttalade blir de paradontala skadorna.

Dåliga fyllningar, kronor och broar ger ej endast paradontala skador utan ökar risken för sekundärkaries och kan ge upphov till andra sjukdomstillstånd såsom funktionärsstörningar i bettet.

Hur har den odontologiska profylaktiken och den rekonstruktiva tandvården tillgodosetts i den nya studieplanen?

Profylaktiken är väl tillgodosedd, startar tidigt i utbildningen och följs väl upp under terminerna, medan det kan konstateras, att den totala prekliniska och kliniska tjänstgöringstiden i kariologi och protetik har fått minskad tid jämfört med den gamla studieplanen. Detta ställer stora krav på ökad effektivisering av utbildningen i rekonstruktiv tandvård, så att den ej blir kvalitativt sämre.

Att åstadkomma mer utbildningstid till preklinisk och klinisk kariologi och protektik är ej möjligt men det är viktigt, att tillräckliga resurser i form av pengar och läkarkrafter tilldelas de institutioner som ansvarar för utbildningen i rekonstruktiv tandvård, så att den begränsade utbildningstiden kan utnyttjas effektivt.

Odontologisk teknologi ansvarar för den grundläggande utbildningen i operativ kariesterapi och i protetik och kan det skapas möjligheter till effektiv och rationell undervisning i odontologisk teknologi såsom med en modernisering med införande av *patientsimu-*

latorer, kan förutsättningar skapas så att de kliniska avdelningarna får överta studenter med generella bas-kunskaper och kan ägna sig åt tillämpad klinisk undervisning. Därigenom kan de kompensera den förkortade utbildningstiden.

Utan att på något sätt förringa den stora betydelsen av utbildning i odontologisk profylaktik, måste det ändå påpekas, att det är möjligt att i stor utsträckning delegera allmänna profylaktiska åtgärder till andra yrkesgrupper såsom tandhygienister och munhygien-tandsköterskor, medan *tandläkarna är den enda yrkesgrupp, som kan utföra rekonstruktiv tandvård*.

Den rekonstruktiva tandvården upptar den största delen av tandläkarnas arbetsinsatser och kommer så att göra i överskådlig framtid.

Dålig rekonstruktiv tandvård, dvs tekniskt undermåliga fyllningar, kronor, broar och proteser ger ett ökat vårdbehov. Ett bra sätt och kanske t o m det bästa sättet att minska detta stora arbetsfält är, att utbilda tandläkare med goda teoretiska kunskaper och med god manuell skicklighet, så att *tekniskt fullgod rekonstruktiv tandvård utgör en integrerad del av vår strävan att ge våra patienter god tandhälsa*.

Det är lika viktigt att lära ut manuell skicklighet som förebyggande åtgärder.

Den grundläggande utbildningen i rekonstruktiv tandvård måste erbjuda resurser till rationell och effektiv undervisning för att kompensera minskad utbildningstid.

”God teknologi är god profylax” — ett citat av professor Knud Dreyer-Jørgensen, vilket är lika sant som det är sagt.

Källa: Föredrag av Torgil Rundcrantz; publicerat i Tidskrift för odontologisk pedagogik 4 (1981):2.

Uppgifter till texten

Tandvård

13. Vad är anledningen till att den rekonstruktiva tandvården tar en så stor del av tandläkarnas tid i anspråk?

- A Karies minskar men tandlossningen ökar.
- B Obalans i utbildningen av tandvårdspersonal.
- C En allmänt bättre tandhälsa hos äldre människor.
- D Patientantalet ökar kontinuerligt.

14. Vad anser föredragshållaren vara avgörande för att utveckla en effektiv och bra förebyggande tandvård?

- A Att profylax-avsnittet läggs mot slutet av tandläkarutbildningen.
- B Att den rekonstruktiva vårdens andel minskar.
- C Att utbildningstiden förlängs till förmån för mer teori.
- D Att utrustning och tekniskt kunnande förbättras.

15. Vad säger föredragshållaren om de allmänna arbetsuppgifterna inom den förebyggande tandvården?

- A De bör öka eftersom vi utbildat nya personal-kategorier för denna sektor.
- B De borde i viss utsträckning undantas från tandläkarnas ansvar.
- C De måste i högre grad inriktas på att åtgärda de allt större bettproblemen.
- D De är alltför summariskt behandlade i tandläkarutbildningen.

16. Vilket recept för den rehabiliterande tandvården ger föredragshållaren?

- A Satsa mer på tandläkarna och deras yrkeskunskaper.
- B Utbilda nya specialiserade yrkesgrupper.
- C Öka utbildningstiden i studieplanen för tandläkarutbildningen.
- D Överföra vissa personalkategorier till andra reparativa områden.

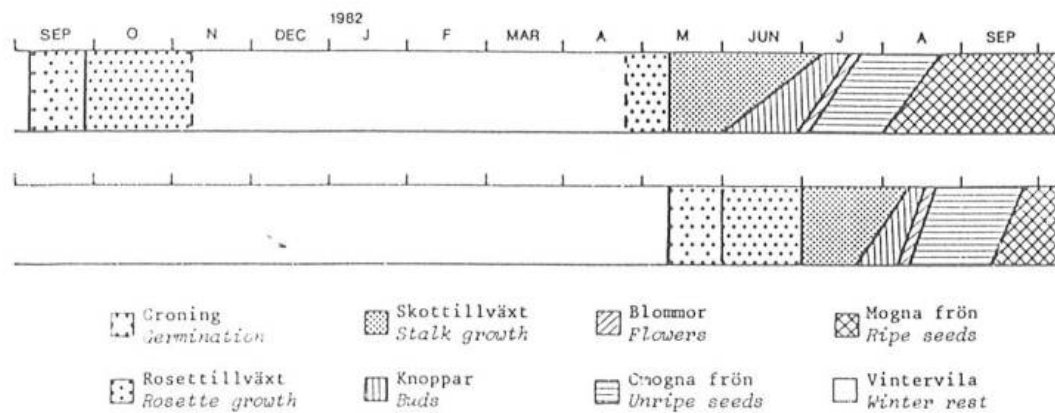
17. Vilken är föredragshållarens inställning till privat respektive offentlig tandvård?

- A I utbildningen prioriteras offentlig tandvård i allt för hög utsträckning.
- B Privata tandläkare borde ta den rekonstruktiva vården medan den offentliga inriktas på förebyggande åtgärder.
- C Den goda tandhälsan är en följd av att 50-60 % av tandläkarna fortfarande är offentligtanställda.
- D Eventuella åsikter i frågan framgår ej av föredraget.

18. Vilken av följande förslag skulle bäst passa som alternativ rubrik till föredraget?

- A Förebyggande tandvård styvmoderligt behandlad i den nya studieplanen.
- B Rehabiliterande tandvård fortfarande tandvårdens största arbetsfält.
- C Ny teknologi kan kompensera tandläkarnas förkortade utbildningstid.
- D Mer resurser och personal krävs för att åtgärda nya typer av tandvårdsproblem.

KLÄTTENS UTVECKLINGSSTADIER

Tidpunkten för klättens olika utvecklingsstadier och deras längd vid höst- respektive vårsådd i ett försök som pågick från september 1981 till september 1982.

Källa: Svensson, R. & Wigren, M. Klätten i Sverige. *Svensk botanisk tidskrift* 1983, 77, s 184.

19. Under vilken period blommade den vårsådda klätten?

- A Från första veckan i juni till första veckan i juli
- B Under första och andra veckan i juli
- C Från fjärde veckan i juli till första veckan i augusti
- D Under första och andra veckan i augusti
- E Under andra och tredje veckan i augusti

20. Vilket av följande kan sägas om groningstiden för höstsådd klätt jämfört med groningstiden för vårsådd klätt?

- A Höstsådd och vårsådd hade lika lång groningstid.
- B Höstsådd började gro när vårsådden grott klart.
- C Höstsådd började gro en halv månad senare än vårsådd.
- D Höstsådd hade en månads kortare groningstid än vårsådd.
- E Höstsådd hade en månads längre groningstid än vårsådd.

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

Högskoleprovet

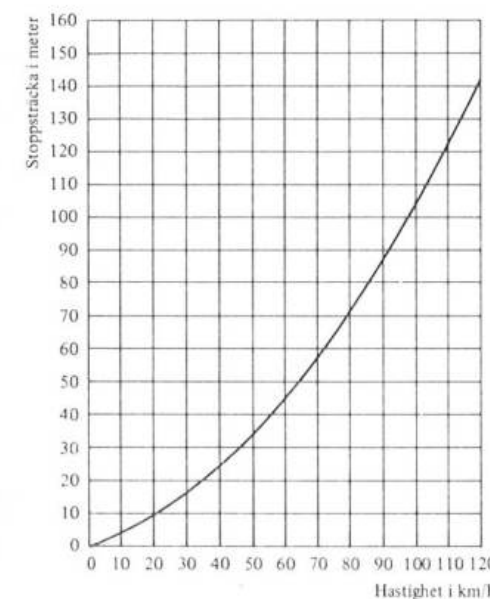
DELPROV 4: DTK

Anvisningar

Provet innehåller diagram, tabeller, kartor och andra grafiska framställningar. Materialet har hämtats från olika källor och lyfts ur sitt ursprungliga sammanhang. Viss information har därför lagts till för att förklara vissa begrepp eller förhållanden.

Uppgifterna skall lösas med hjälp av den information som presenteras på respektive uppslag. Till varje uppgift finns fem svarsförslag, varav ett är det riktiga.

Övningsexempel

Antag att två bilar, var och en med en hastighet av 100 km/h, riskerar att kollidera kylare mot kylare. Hur lång är den minsta stoppsträcka de tillsammans behöver för att undvika kollision?

- A 90 meter
- B 100 meter
- C 105 meter
- D 190 meter
- E 210 meter

Samband mellan hastighet och stoppsträcka.

I figuren kan man avläsa att stoppsträckan vid en hastighet av 100 km/h är ungefär 105 meter. För att kollision mellan de två bilarna skall undvikas, måste den sammanlagda stoppsträckan vara minst 210 meter. Svarsförslag E är därför det riktiga. Om uppgiften hade ingått i provet, skulle Du ha skrivit E i svarshäftet.

Skriv alla svar i svarshäftet.

Skriv tydligt.

Om Du inte kan lösa en uppgift bör Du ändå avge ett svar genom att försöka bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om Du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller 20 uppgifter.

PROVTID: 50 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

FOLKRÖRELSE I SVERIGE

Antal församlingar respektive föreningar och antal medlemmar i vissa folkrörelser i Sverige 1982-1984.

	Antal församlingar resp. föreningar Number of communities of societies			Antal medlemmar Number of members		
	1982	1983	1984	1982	1983	1984
Fri- och lågkyrkliga sammanslutningar <i>Non-conformist churches</i>						
Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen <i>Swedish Evangelical Mission</i> (1856)	749	742	734	24 405	24 210	23 870
Fribaptistsamfundet <i>Free Baptists</i> (1872)	38	36	35	1 153	1 104	1 102
Frälsningsarmén <i>Salvation Army</i> (¹ 1882)	219	219	219	33 898	33 499	32 599
Helgelseförbundet <i>Holiness Mission</i> (1886)	110	110	107	5 997	6 110	6 010
Pingströrelsen <i>Pentecostal Movement</i> (² 1913)	537	533	530	99 233	99 717	100 523
Sjundedags-Adventistsamfundet <i>Seventh-day Adventist Swedish union</i> (1880)	45	45	45	3 250	3 296	3 315
Svenska Alliansmissionen <i>Swedish Alliance Missionary Society</i> (1853/ ³ 1919)	300	299	299	13 195	13 341	13 553
Svenska Baptistsamfundet <i>Swedish Baptist Church</i> (1848)	390	380	377	20 772	20 898	21 095
Svenska Frälsningsarmén <i>Swedish Salvation Army</i> (1905)	17	18	18	2 241	2 228	2 231
Svenska Missionsförbundet <i>The Mission Covenant Church of Sweden</i> (1878)	1 092	1 083	1 071	80 003	79 890	79 880
Örebromissionen <i>Örebro Missionary Society</i> (1892)	263	266	262	20 188	20 649	22 322
Romersk-katolska kyrkan <i>The Roman Catholic Diocese of Stockholm</i> (...)	33	33	35	107 533	114 393	116 101
Sveriges nykterhetssällskaps represen- tantförsamling (SNR) <i>Temperance Societies</i>						
IOGT-NTO ⁴	..	..	1 389	53 743	54 011	54 287
IOGT-NTOs juniorförbund (JUN)	..	..	442	..	30 643	31 094
Järnvägsanställdas helnykterhetsfbd. (JHF) (1901)	..	58	58	4 405	4 315	4 318
Motorförarnas helnykterhetsförbund (MHF) <i>Abstaining Motorists' Association of Sweden</i> (1926)	460	460	460	149 252	148 298 ⁵	148 658 ⁶
Motorförarnas helnykterhetsförbunds ungdomsförbund (MHF-U)	200	200	200	20 968	42 099 ⁵	42 824 ⁶
Nykterhetsrörelsens scoutfbd. (NSF) (...)	145	147	147	10 244	9 143	8 976
Svenska frisksportfbd. (SFF) (...)	140	140	140	22 432	23 754	24 254
Sveriges blåbandsförbund (SBF) <i>Swedish Blue Ribbon Society</i> (¹ 1883)	..	293	296	..	25 582	25 472
Sveriges blåbands ungdom (SBU) (...)	136	143	121	5 919	5 976	5 606
Sveriges lärares nykterhetsförbund (SLN)	23	23	23	2 518	2 534	2 530
Förbundet mot droger ⁷ <i>The organisation against drugs</i> (1896/1973)	12	12	12	1 148	1 087	1 178
Ungdomens nykterhetsförbund (UNF) ⁸ <i>Swedish youth Temperance Society</i> (1970)	673	673	710	30 187	30 604	30 768
Riksföreningen Vita bandet (VB) <i>White Ribbon Society</i> (¹ 1901)	146	143	142	4 884	4 710	4 521
Verdandi arbetarnas nykterhetsförbund <i>Worker's Temperance Society</i> (1896) ⁹	303	303	307	51 363	52 000	48 000

¹ Det år då rörelsen infördes i Sverige. – ² Det år då Filadelfia baptistförsamling i Stockholm lämnade baptistsamfundet. – ³ Sammanslagning av Jönköpings missionsförening och en avdelning av Skandinaviska alliansmissionen. – ⁴ 1970 bildades IOGT-NTO genom sammanslagning med dittillsvarande IOGT, *Swedish Grand Lodge of the International Order of Good Templars* (1879) and NTO, *Order of National Templars* (1922) were joined in 1970. – ⁵ Därav ingår 28 232 både i MHF och MHF-U. – ⁶ Därav ingår 28 724 både i MHF och MHF-U. – ⁷ Före 1 juli 1973 Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund (SSUH). – ⁸ Ungdomens nykterhetsförbund är bildat 1970 genom sammanslagning av SGU och NTOs Ungdomsförbund. – ⁹ Många medlemmar är registrerade i två eller flera föreningar.

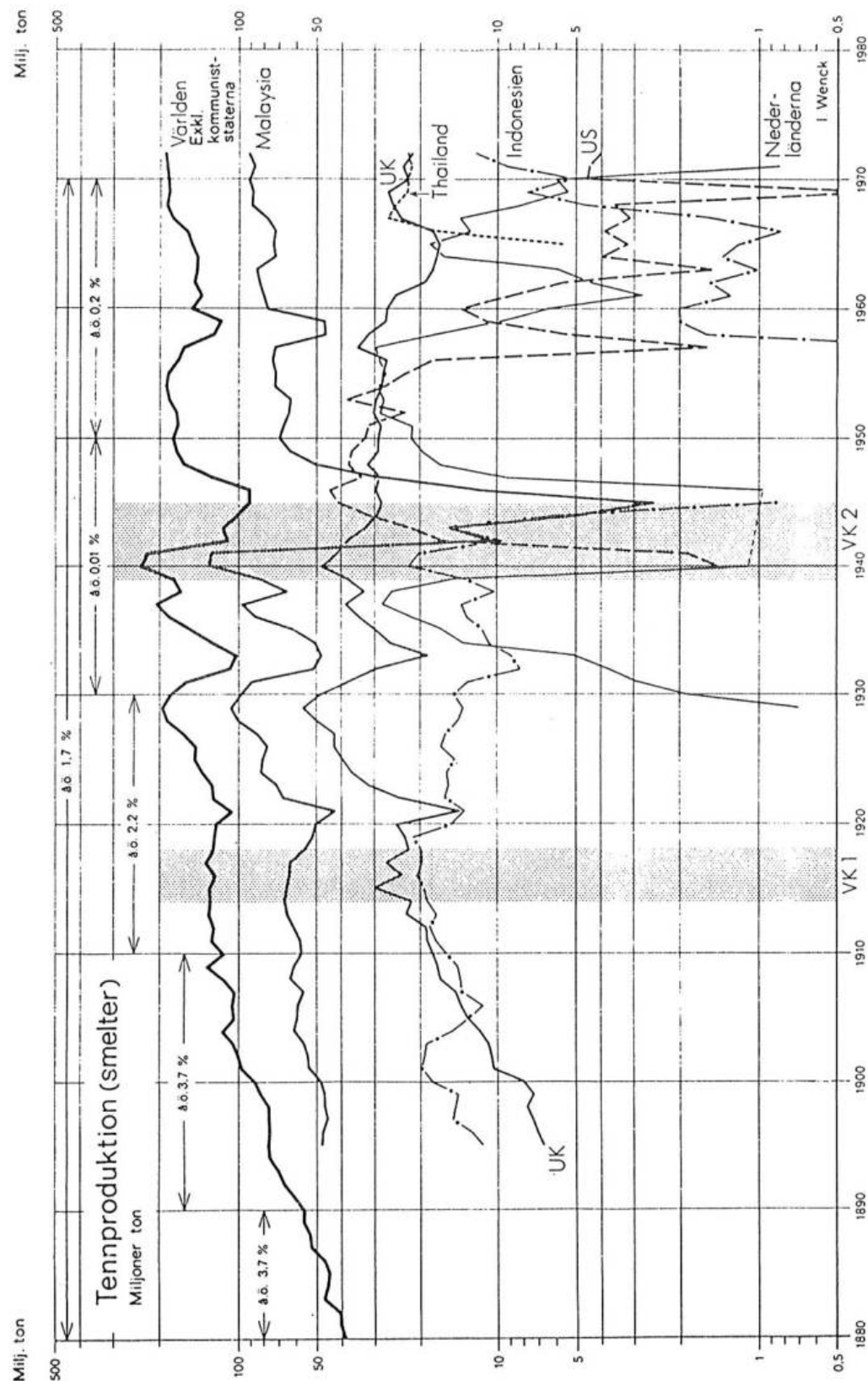
17. Ungefär hur stor var tennproduktionen i de icke-kommunistiska staterna när den var som störst under andra världskriget?

A 100 miljoner ton
B 150 miljoner ton
C 160 miljoner ton
D 230 miljoner ton
E 300 miljoner ton

18. Ungefär hur stor del av världens tennproduktion, bortsett från kommuniststaternas, stod Malaysia för år 1970?

A 10 procent
B 25 procent
C 50 procent
D 75 procent
E 90 procent

TENNPRODUKTIONEN I ICKE-KOMMUNISTISKA LÄNDER 1880-1972

Tennproduktionen i icke-kommunistiska länder 1880-1972 i miljoner ton. Logaritmisk skala

US = USA
UK = Storbritannien
VK1 = Första världskriget
VK2 = Andra världskriget

Källa: Alexandersson, G. & Klevebring, B.-I. Energi och mineral. Stockholm: Esselte Studium, 1976, s 107.

1. Vilken kyrka eller frikyrka hade det största antalet medlemmar per församling eller förening 1984?

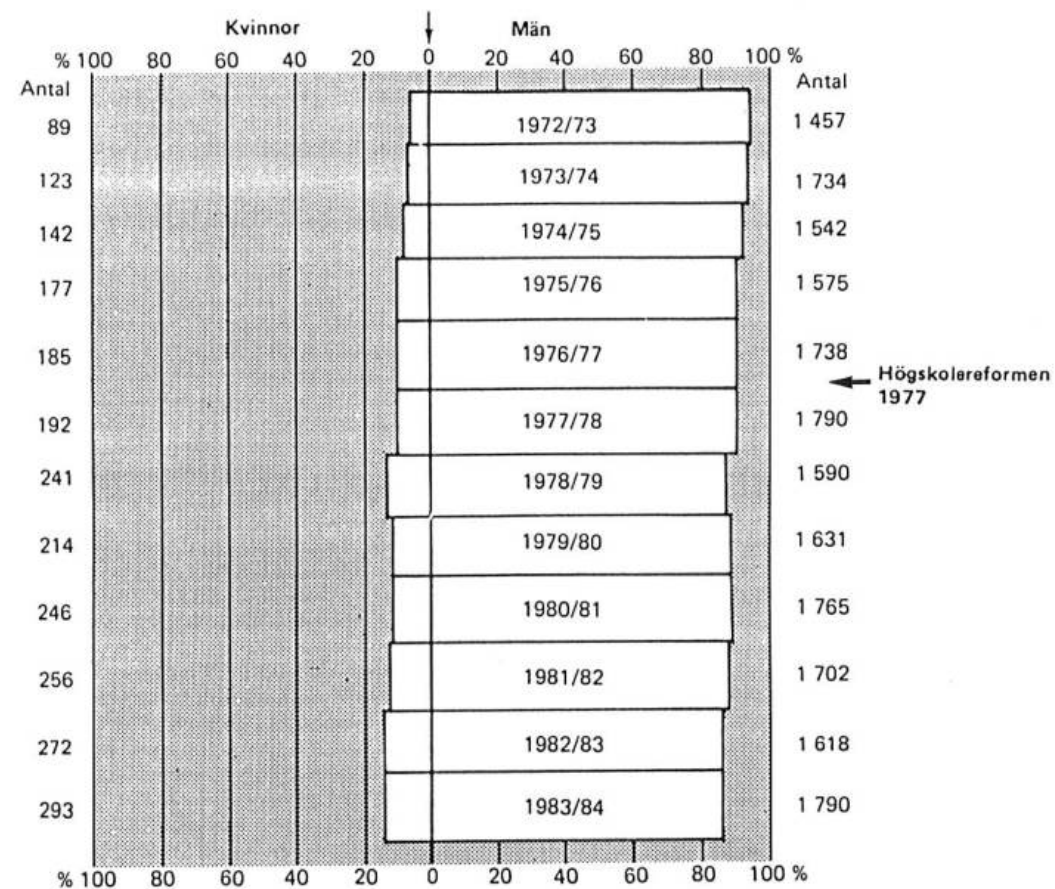
- A Frälsningsarmén
- B Pingströrelsen
- C Svenska Missionsförbundet
- D Örebromissionen
- E Romersk-katolska kyrkan

2. Vilken folkrörelse avses?

Såväl antalet församlingar/föreningar som antalet medlemmar minskade något från 1982 till 1984. Jämfört med Verdandi, arbetarnas nykterhetsförbund, hade rörelsen något mindre än hälften så många medlemmar men mer än dubbelt så många församlingar/föreningar 1984.

- A Sveriges blåbandsförbund
- B Svenska frisksportförbundet
- C Ungdomens nykterhetsförbund
- D Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen
- E Svenska Baptistsamfundet

EXAMINERADE FRÅN CIVILINGENJÖRS- OCH ARKITEKTUTBILDNINGARNA I SVERIGE

Antal och andel kvinnor respektive män som examinerats från civilingenjör- och arkitektutbildningarna 1972/73-1983/84.

Källa: SCB. Framtidens tekniker både kvinnor och män. Fakta och tips för arbetslivet, 1985.

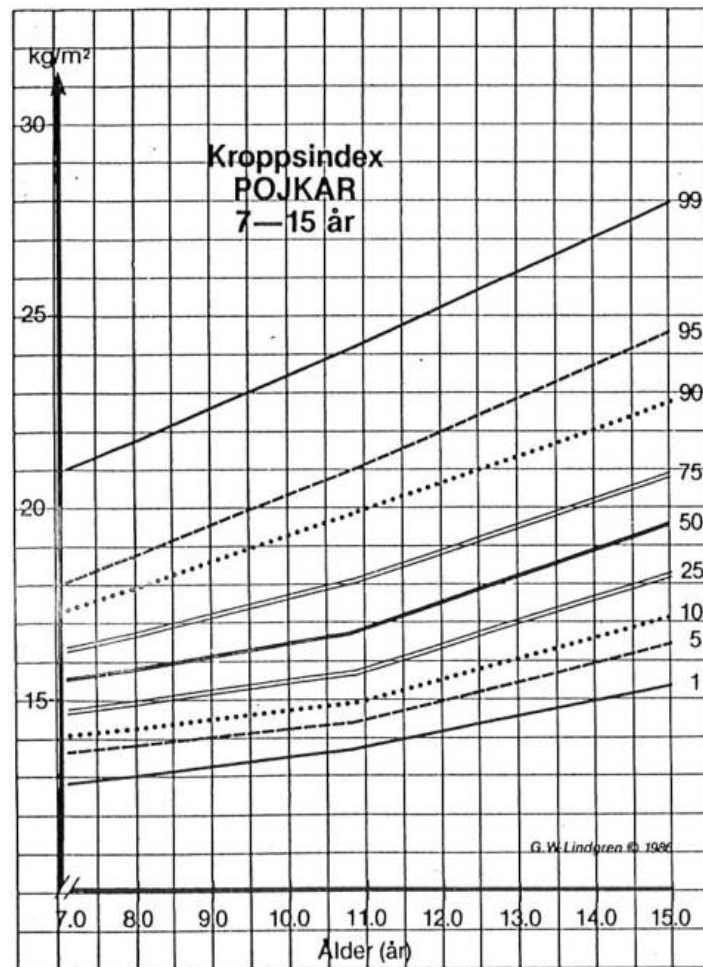
15. Vilket kroppsindex har 11-åriga pojkar som hamnar mellan 25:e och 75:e percentilen?

- A 14,0-16,4 kg/m²
- B 14,7-16,4 kg/m²
- C 15,8-18,2 kg/m²
- D 16,7-18,2 kg/m²
- E 16,7-19,9 kg/m²

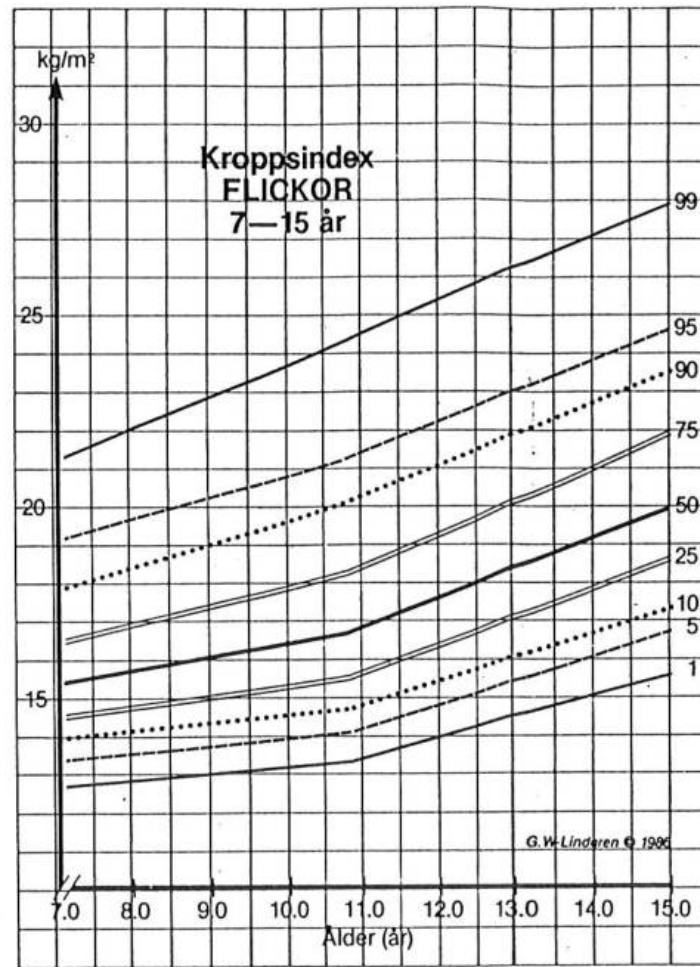
16. Ungefär hur stor andel av flickorna respektive pojkarna i åldern 12 år hade ett kroppsindex över 21 kg/m²?

- A 5 respektive 1 procent
- B 10 respektive 8 procent
- C 75 respektive 50 procent
- D 85 respektive 85 procent
- E 95 respektive 99 procent

SVENSKA BARNS FYSISKA UTVECKLING

Percentiler för kroppsindex för pojkar i åldrarna 7–15 år.

Percentiler för kroppsindex för flickor i åldrarna 7–15 år.

Kroppsindex (kg/m²) för pojkar och flickor i åldrarna 7–15 år

Pojkar		Percentilvärden									
*Ålder (år)	Antal	1:a	5:e	10:e	25:e	50:e	75:e	90:e	95:e	99:e	
7.1±	945	12.8	13.7	14.0	14.7	15.5	16.4	17.3	18.1	21.0	
10.8±	877	13.7	14.4	14.9	15.7	16.7	18.1	19.9	21.0	24.1	
14.8±	855	15.3	16.4	17.0	18.1	19.4	20.7	22.6	24.4	27.8	
Flickor		Percentilvärden									
Ålder (år)	Antal	1:a	5:e	10:e	25:e	50:e	75:e	90:e	95:e	99:e	
7.1±	867	12.7	13.4	13.9	14.5	15.4	16.5	17.9	19.2	21.3	
10.8±	786	13.3	14.1	14.7	15.5	16.7	18.3	20.1	21.3	24.8	
14.8±	778	15.5	16.6	17.3	18.5	19.9	21.8	23.4	24.5	28.2	

*Åldrarna 7.1±, 10.8± och 14.8± betyder genomsnittsåldrarna av intervallen 6.5–7.5 år, 10.5–11.5 år respektive 14.5–15.5 år

Kroppsindex = Vikten dividerad med (längden)²

Percentil = Värde, som delar ett material i hundradelar

Exempel = 25:e percentilen delar materialet så att 25 procent av materialet hamnar under linjen och 75 procent över

3. Hur många fler män än kvinnor examinerades från civilingenjörs- och arkitektutbildningarna 1972/73 respektive 1983/84?

	1972/73	1983/84
A	1 368	1 518
B	1 368	1 497
C	1 457	1 497
D	1 457	1 346
E	1 546	1 346

4. Vilket läsår beskrivs?

1 398 fler män än kvinnor examinerades detta år. Av det totala antalet som examinerades utgjorde kvinnorna ungefär 10 procent.

A	1975/76
B	1976/77
C	1977/78
D	1979/80
E	1980/81

Afrika

AFRIKA SÖDER OM SAHARA

Fakta om demografi, ekonomi, konsumtion, materiell standard, utbildning samt hälso- och sjukvård i de afrikanska staterna söder om Sahara.

	Angola	Etiopien	Chana	Kenya	Mocambique	Nigeria	Senegal	Sydafrika	Tanzania	Zaire	Zambia	Zimbabwe
1 Folkökning, genomsnitt per år, %	1950-60 1973-83	1,6 2,6	1,6 2,7	2,2 3,1	3,0 4,0	1,4 2,6	1,9 2,7	2,1 2,8	2,5 2,4	2,2 3,3	2,3 2,5	2,8 3,2
2 Spädbarnsdödlighet, antal döda per 1 000 barn under 1 år	1960 1983	216 148	172 122	132 97	112 81	154 109	190 113	178 140	92 65	144 97	150 106	164 100
3 Andel av befolkningen under 15 år, %	1960 1981	43 46	43 47	47 49	47 54	42 46	45 50	43 47	40 44	46 48	44 —	47 49
4 Medellivslängd, antal år, män/kvinnor	1960 1983	32/35 42/44	35/38 45/49	43/46 57/61	45/48 55/59	40/43 44/47	37/40 47/50	36/39 44/47	51/55 62/65	40/43 49/52	38/41 49/52	47/51 52/60
5 Bruttonationalinkomst per invånare, 1977 USA-dollar	1977 1983	300 —	110 120	380 310	270 340	150 —	420 770	430 440	1340 2490	190 240	130 170	450 580
6 Ökning av BNP, genomsnitt per år, %	1950-60 1965-83	7,5 —	3,9 0,5	4,1 -2,1	4,0 2,3	5,4 —	4,1 3,2	6,6 -0,5	4,2 1,6	6,0 0,9	3,4 -1,3	5,6 -1,3
7 Jordbrukets andel av BNP, %	1960 1983	50 —	65 48	41 53	38 33	55 —	63 26	30 21	12 —	57 52	30 36	11 14
8 Industrins andel av BNP, %	1960 1983	8 —	12 16	19 7	18 20	9 —	11 34	20 26	42 —	11 15	27 20	63 38
9 Jordbrukets andel av arbetskraften, %	1960 1981	69 59	88 80	64 53	86 78	81 66	71 54	84 77	32 30	89 83	83 75	79 67
10 Industrins andel av arbetskraften, %	1960 1981	12 16	5 7	14 20	5 10	7 18	10 19	5 10	30 29	4 6	9 13	7 11
11 Livsmedelskonsumtion, kcal per invånare och dag	1960 1980	1910 1948	1890 1781	2050 2026	2380 2034	2130 1630	2440 2148	2300 2370	2730 2887	1600 1921	2040 2091	2000 2138
12 Befolkning med tillgång till dricksvatten, % stad/landsbygd	1980	85/10	80/5	72/33	85/15	—	68/18	77/25	—	85/41	16	42
13 Energikonsumtion, beräknad som kg olja per invånare och år	1965 1983	416 786	10 19	76 111	114 109	93 95	33 150	169 151	1695 2278	37 38	67 77	464 432
14 Antal invånare per läkare	1960 1980	14000 —	91000 69390	21000 7160	10000 7890	20000 39140	32000 12550	35000 13780	1900 —	21000 17740	63000 13940	12860 7670
15 Analfabetism bland vuxna (15 år och uppåt), män/kvinnor, %	1960 1980	95 64/81	89/95	41/63	80/65	56/77	85/77	94/86	43/19	90/77	69/63	—/21
16 Andel av barn (12-17 år) som deltar i sekundärundervisning, %	1960 1982	2 —	1 12	3 34	2 20	2 6	3 16	3 12	15 —	2 3	3 23	1 16
17 Andel i högre utbildning, % av 20-24 år gamla	1960 1982	0 0	0 1	0 1	0 1	— 0	0 3	1 3	3 —	— 0	0 1	— 2
18 Antal radioapparater per 1000 invånare	1950 1982	3 20	0,8 92	3 172	2 34	2 25	0,6 80	— 72	45 274	0,5 28	0,5 50	5 26
19 Inflation, genomsnitt per år, %	1960-70 1973-83	3,3 24,0	2,1 4,4	7,6 51,6	1,5 10,8	2,8 —	2,6 13,3	1,6 8,9	3,1 13,3	1,8 11,5	29,9 48,2	7,6 10,3

Källa: Mellquist, E.D., Holmström, A. EFTER 1945, DEL 1. 49 utvecklingsländers efterkrigshistoria. Stockholm: Esselte Studium AB, 1986, 20-21.

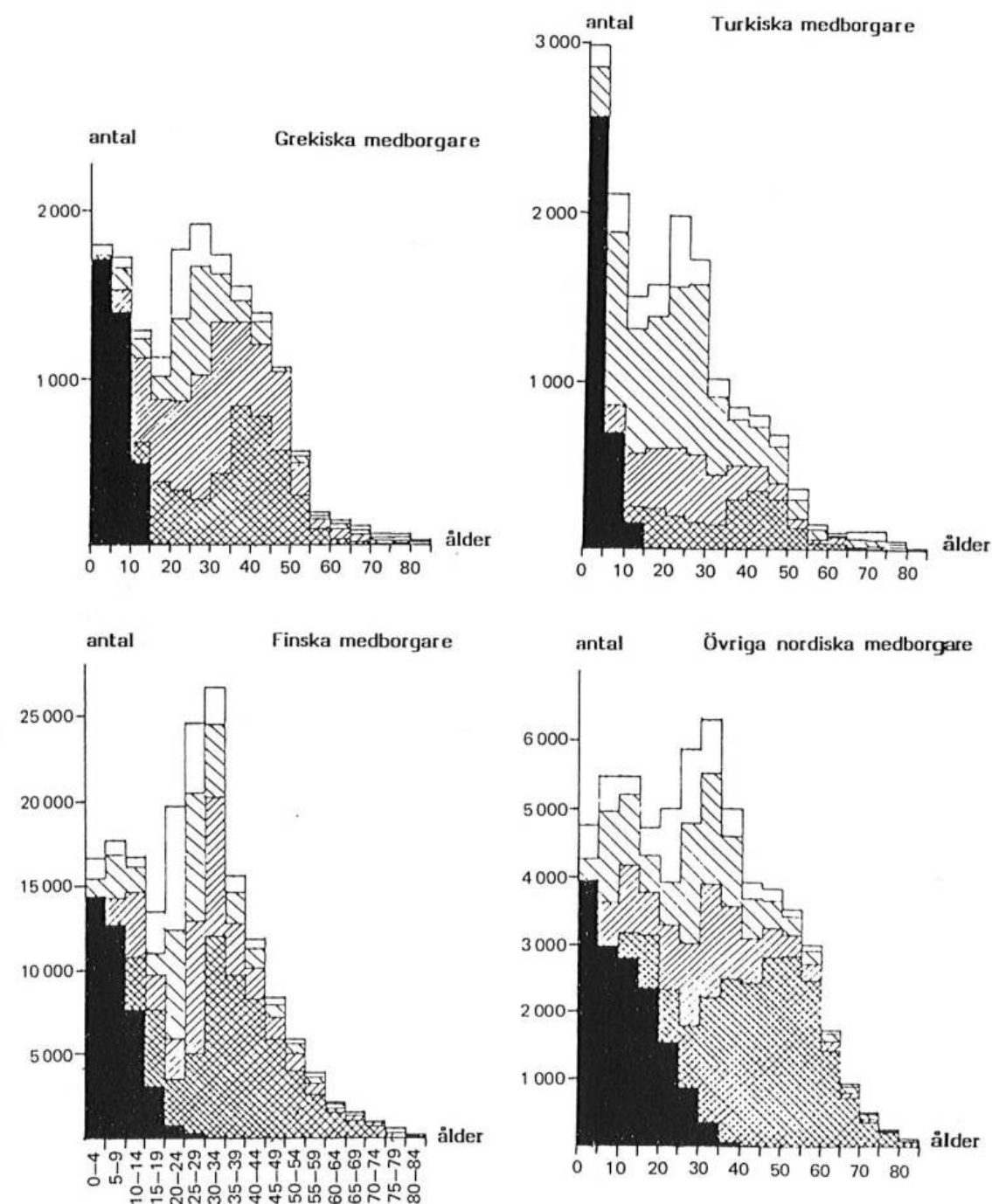
13. Vilken åldersgrupp var störst till antalet av dem som varit i Sverige 2-4 år och tillhörde gruppen övriga nordiska medborgare?

A 5-9 år
B 10-14 år
C 25-29 år
D 30-34 år
E 35-39 år

14. Ungefär hur många finska medborgare i åldern 35-39 år hade varit i Sverige 5-9 år 1979?

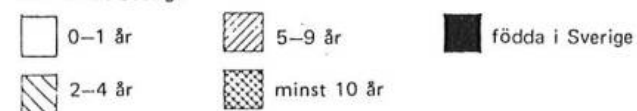
A 10 000
B 8 000
C 5 000
D 3 000
E 2 000

NÅGRA INVANDRARGRUPPER I SVERIGE

Antalet grekiska och turkiska samt finska och övriga nordiska medborgare fördelade på ålder och hur länge de varit i Sverige 1979.

Har varit i Sverige

Källa: SOU 1982:49. Invandringspolitiken, s 271.

5. Mellan 1960 och 1983 har medellivslängden ökat i samtliga afrikanska stater söder om Sahara för både män och kvinnor. Hur mycket ökade medellivslängden för kvinnor i det land där den ökat mest respektive minst?

A	15 respektive 4 år
B	14 respektive 8 år
C	11 respektive 8 år
D	10 respektive 5 år
E	9 respektive 4 år

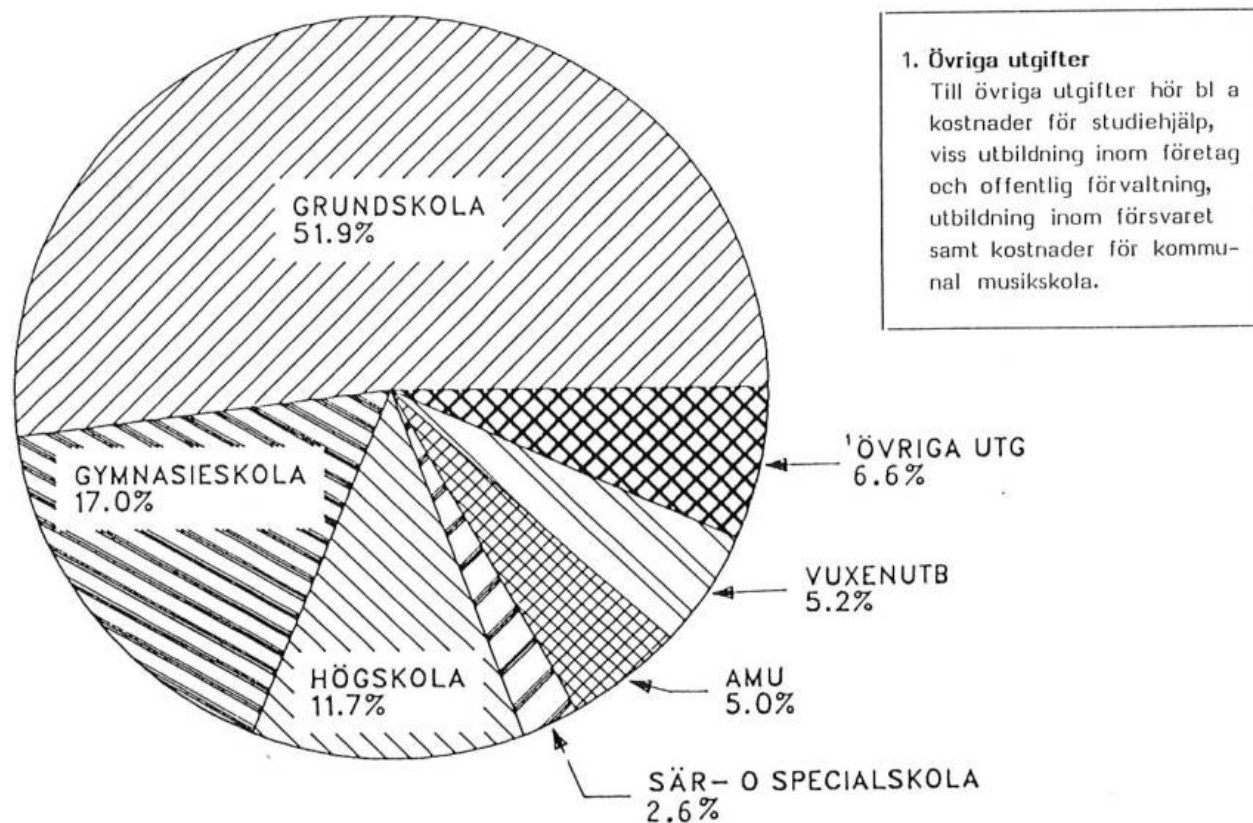
6. I två afrikanska länder söder om Sahara har industrins andel av BNP kraftigt minskat från 1960 till 80-talets början. Samtidigt har industrins andel av arbetskraften ökat i de båda länderna. Hur stor var denna ökning i respektive land?

A	3 respektive 4 procentenheter
B	6 respektive 4 procentenheter
C	6 respektive 5 procentenheter
D	12 respektive 25 procentenheter
E	17 respektive 37 procentenheter

UTBILDNINGSKOSTNADER

Utbildningskostnadernas fördelning efter skolform budgetåren 1980/81-82/83 (MKR)

Budgetår Skolform	1980/81			1981/82			1982/83	
	Kostnader			Kostnader			Kostnader	
	Löpande priser	1982 års priser	Pro- cent	Löpande priser	1982 års priser	Pro- cent	Löpande priser	1982 års priser
Grundskola	20 831	25 351	52,4	21 868	23 954	51,4	23 671	23 671
Gymnasieskola	6 588	8 018	16,6	7 896	8 649	18,6	7 746	7 746
Högskola	4 455	5 421	11,2	5 214	5 712	12,3	5 347	5 347
Sär- och specialskola	945	1 150	2,4	1 044	1 143	2,4	1 206	1 206
Arbetsmarknadsutbildning	2 231	2 716	5,6	1 319	1 445	3,1	2 278	2 278
Vuxenutbildning	2 435	2 963	6,1	2 321	2 543	5,5	2 352	2 352
Övriga utgifter	2 256	2 746	5,7	2 855	3 127	6,7	2 980	2 980
Samtliga löpande kostnader	39 741	48 365	100,0	42 517	46 573	100,0	45 580	45 580

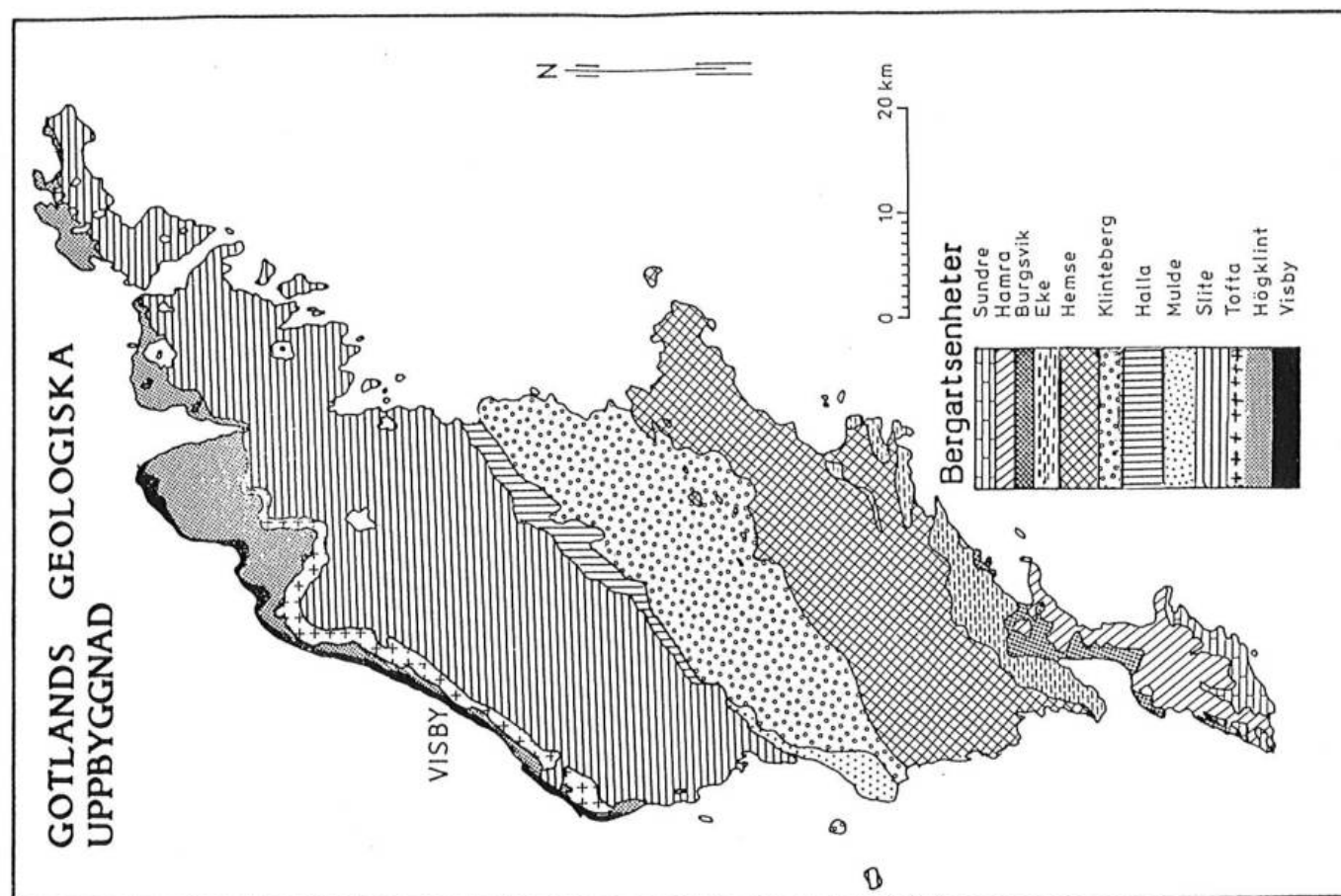
Utbildningskostnaderna procentuellt fördelade efter skolform 1982/83

11. Vilket av följande svarsförslag anger två orter som ligger inom bergartsenheten "Hemse"?

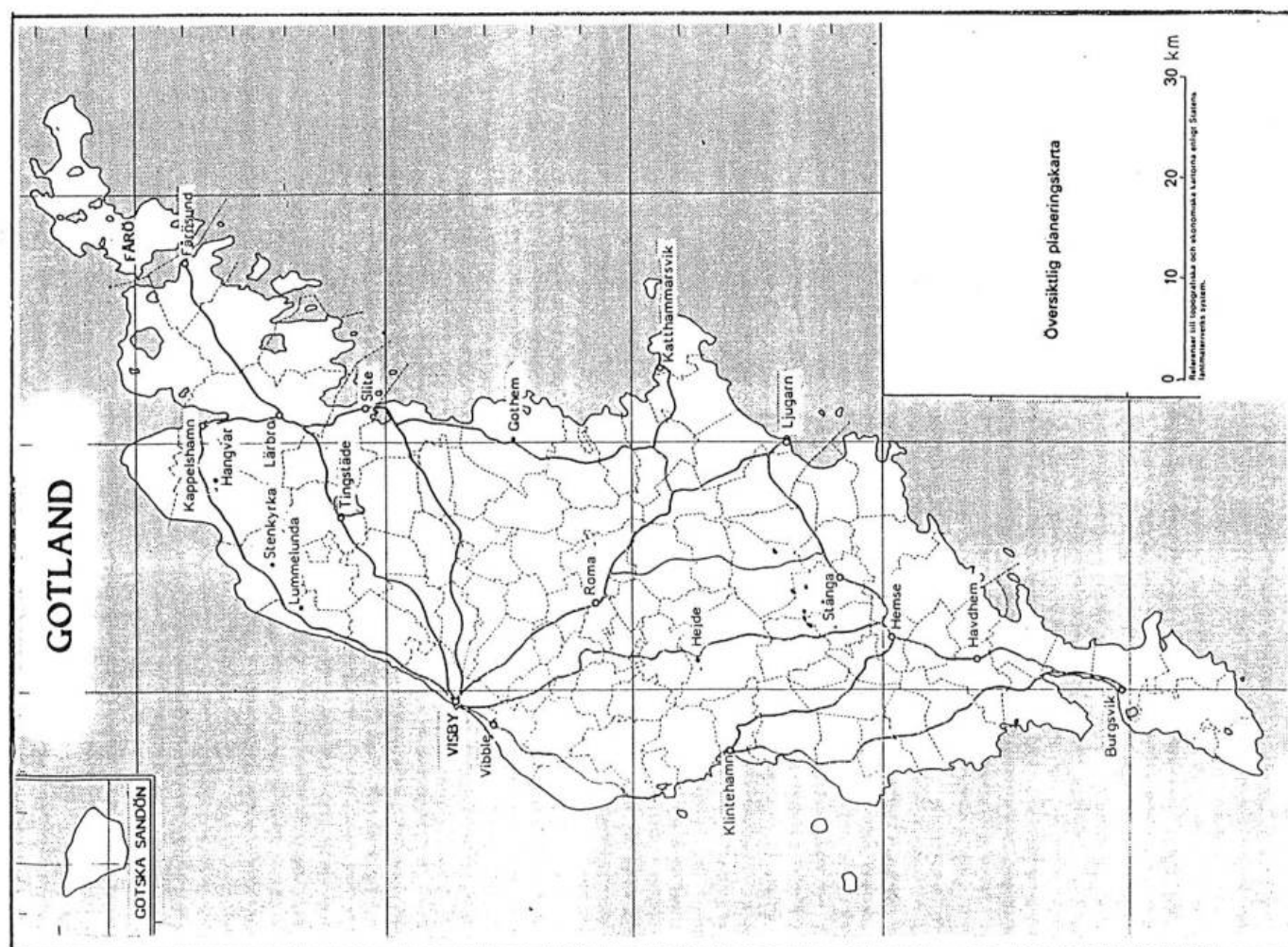
- A Hovdhem och Burgsvik
- B Klintehamn och Ljugarn
- C Katthammarsvik och Stånga
- D Katthammarsvik och Burgsvik
- E Ljugarn och Hejde

12. Ungefär hur bred är ön Gotland i östvästlig riktning, där den är som bredast?

- A 62 km
- B 55 km
- C 48 km
- D 42 km
- E 37 km

Källa: Bengtson, P. Historisk geologi. Paleontologiska institutionen, Uppsala, 1983, s. 7?

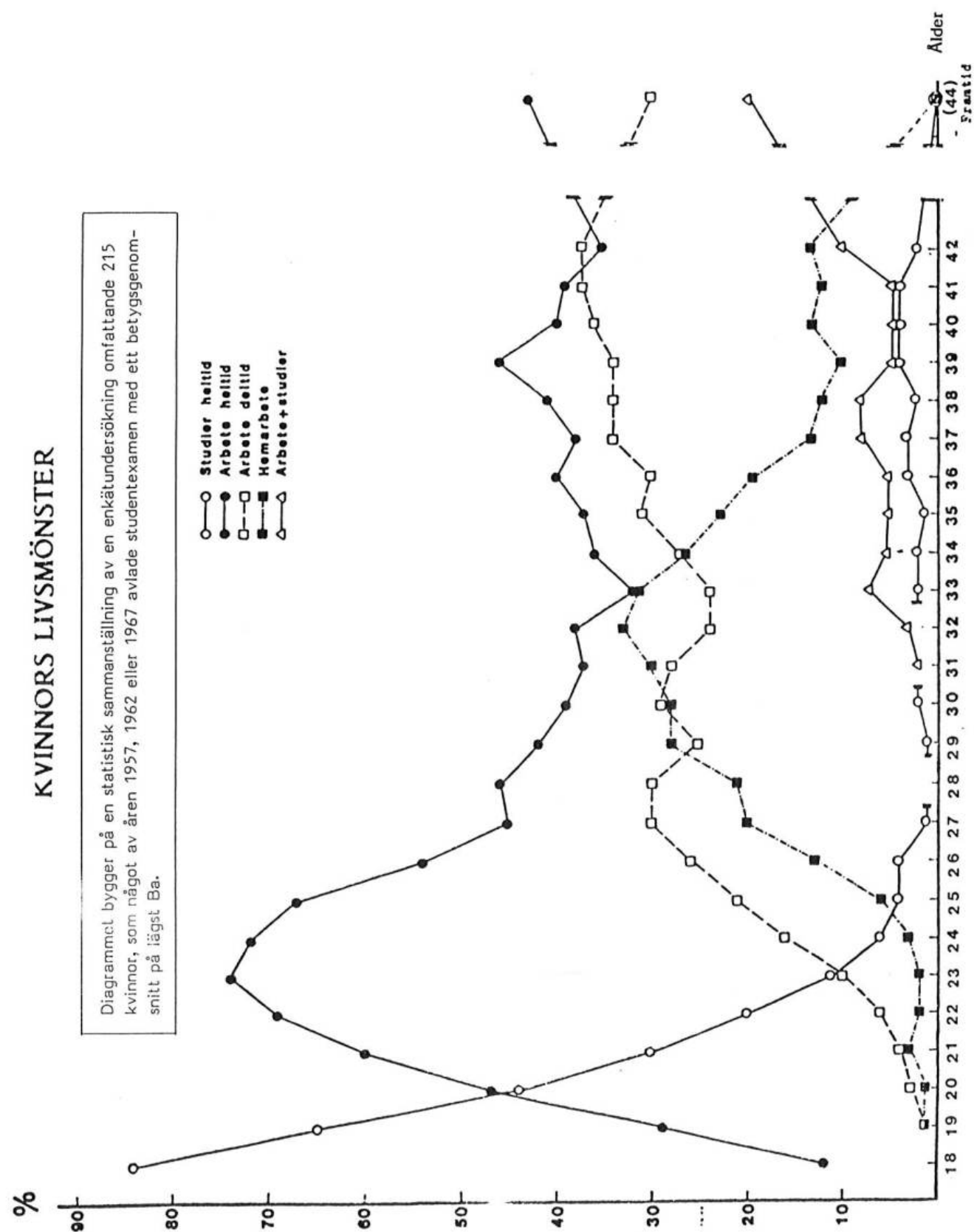
7. Vilken är den skolform vars andel, i procentenheter räknat, av samtliga löpande kostnader har förändrats mest mellan budgetåren 1981/82 och 1982/83?

- A Grundskola
- B Gymnasieskola
- C Sär- och specialskola
- D Arbetsmarknadsutbildning
- E Vuxenutbildning

8. Hur mycket högre var de totala utbildningskostnaderna i löpande priser 1982/83 jämfört med 1980/81?

- A Cirka 1 000 Mkr
- B Cirka 2 000 Mkr
- C Cirka 3 000 Mkr
- D Cirka 4 000 Mkr
- E Cirka 6 000 Mkr

KVINNORS LIVSMÖNSTER

Sysselsättning från 18 års ålder för ett urval kvinnor med goda studentbetyg som ej genomgått traditionell akademisk utbildning. Procent

9. Vilken sysselsättning avses?

Vid 38 års ålder var andelen kvinnor som valt denna sysselsättningsform lika stor som vid 37 år, medan motsvarande andel vid 31 och 32 års ålder var cirka 5 respektive 10 procentenheter lägre.

- A Studier heltid
- B Arbete heltid
- C Arbete deltid
- D Hemarbete
- E Arbete + studier

10. Vid vilken ålder var andelen som arbetade heltid störst respektive minst?

- A 18 respektive 23 år
- B 18 respektive 27 år
- C 23 respektive 42 år
- D 23 respektive 18 år
- E 42 respektive 19 år

Högskoleprovet

DELPROV 2: NOG

Anvisningar

Varje uppgift har en inledning som innehåller en fråga markerad med fet stil. I inledningen kan också finnas viss information. Därefter följer två påståenden, (1) och (2), som innehåller olika slags information. Din uppgift är att avgöra hur mycket information, utöver den som anges i inledningen, som behövs för att besvara frågan. Pröva noggrant de olika svarsförslagen innan Du besvarar uppgiften.

Svarsförslagets innebörd

- A i (1) men ej i (2) = Den information som ges i (1) är tillräcklig. Enbart informationen i (2) räcker inte till.
- B i (2) men ej i (1) = Den information som ges i (2) är tillräcklig. Enbart informationen i (1) räcker inte till.
- C i (1) tillsammans med (2) = För att få tillräcklig information måste man använda både påstående (1) och (2). Enbart (1) eller enbart (2) ger ej tillräcklig information.
- D i (1) och (2) var för sig = Antingen (1) eller (2) kan användas, eftersom båda var för sig innehåller tillräckligt mycket information.
- E ej genom de båda påståendena = inte ens genom att utnyttja både (1) och (2) kan man få tillräcklig information.

Övningsexempel

En viss typ av mässing framställs av enbart koppar och zink. **Hur många kg koppar går åt för att framställa ett ton mässing?**

- (1) 20 kg mässing innehåller 6 kg zink.
- (2) Koppar och zink blandas i proportionen 7:3.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

Informationen i påstående (1) räcker för att besvara frågan. Informationen i påstående (2) är också tillräcklig. Eftersom båda påståendena var för sig innehåller tillräcklig information är svarsförslag D rätt. Om uppgiften hade ingått i provet skulle Du ha skrivit så här i svarshäftet.

1	2	3
D		

Skriv alla svar i svarshäftet.

Skriv tydligt.

Om Du inte kan lösa en uppgift bör Du ändå avge ett svar genom att försöka bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om Du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller 20 uppgifter.

PROVTID: 40 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

1. I en skolklass var hälften av eleverna frånvarande i början av en lektion. Hur många elever fanns det i klassen när samtliga var närvarande?

- (1) Om hälften av antalet närvarande elever skulle ha varit frånvarande i början av lektionen skulle $1/4$ av samtliga elever i klassen ha varit närvarande.
- (2) Om en av de frånvarande eleverna skulle ha varit närvarande i början av lektionen skulle 9 elever ha varit närvarande.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

2. Under 1920-talet höjdes reallönerna kraftigt och samtidigt sjönk levnadskostnaderna till nästan hälften. Hur mycket kostade en kostym år 1930.

- (1) Mellan åren 1920 och 1930 hade priset på en kostym sjunkit med 129 kr.
- (2) Mellan åren 1914 och 1930 hade priset på en kostym stigit med 76 kr.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

3. Svenska flaggans sidor ska förhålla sig som 16 till 10 oavsett flaggans storlek. Vilken area har en viss svensk flagga?

- (1) Flaggans långsida är 3,2 m.
- (2) Flaggans kortsida är 2 m.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

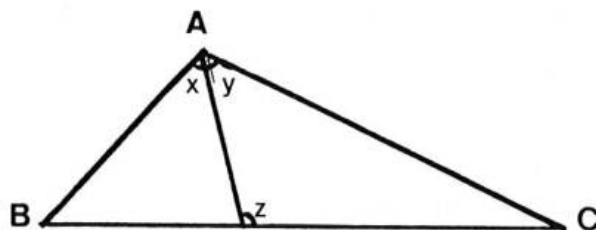
4. Under tioårsperioden 1751--60 var dödligheten i Sverige för barn yngre än ett år 20,5 procent av antalet levande födda. Hur många barn i denna åldersgrupp dog totalt under tidsperioden?

- (1) Antalet levande födda var i genomsnitt 66 421 per år under tioårsperioden.
 (2) Antalet levande födda per tusen av medelfolkmängden under tioårsperioden var 35,67 och barnadödligheten i den aktuella åldersgruppen per tusen av medelfolkmängden var 7,30.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

5. I nedanstående triangel är vinklarna x och y är lika stora. Hur stor är vinkeln z ?

- (1) Vinkeln ABC är 50° .
 (2) Vinkeln ACB är 25° .

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

6. År 1982 producerade Sverige 2 procent av Europas spannmål. Hur stor var Sveriges andel av världsproduktionen av spannmål samma år?

- (1) Europas andel av världsproduktionen var 15,8 procent.
- (2) Med Sveriges andel undantagen var övriga Europas andel av världsproduktionen 15,5 procent.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

7. Hur många julgranar såldes?

- (1) 60 procent av granarna såldes för ett pris som var 20 procent över granarnas medelpris och gav sammanlagt 6 480 kr.
- (2) 40 procent av granarna såldes för ett pris som var 70 procent av granarnas medelpris och gav sammanlagt 2 520 kr.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

8. År 1982 var Canada, Mexico, Peru, Sovjetunionen och USA världens ledande länder i fråga om silverproduktion. Vilket land hade den största produktionen av silver detta år?

- (1) Sovjetunionen hade mindre produktion än Peru men större än Canada. USA hade mindre produktion än Mexico, Sovjetunionen och Canada var för sig.
- (2) Canada hade större produktion än USA men mindre än Sovjetunionen och Peru var för sig. Mexico hade större produktion än Sovjetunionen och USA var för sig men mindre än Peru.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

9. I en viss kyrklig församling är skattesatsen 1,30 procent av den kommunalt beskattningsbara inkomsten. Vilken är skattesatsen i denna kyrkliga församling för en person som inte är medlem i svenska kyrkan?

- (1) Den som inte är medlem i svenska kyrkan betalar 30 procent av den del av kommunalskatten som går till den kyrkliga församlingen.
- (2) Den som inte är medlem i svenska kyrkan betalar 0,91 kr mindre på varje hundralapp av den kommunalt beskattningsbara inkomsten än den som är medlem i svenska kyrkan.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

10. Vid en auktion blev medelpriset för fem sålda tavlor 3 000 kr. Hur mycket kostade den dyraste tavlan.

- (1) De två billigaste tavlorna kostade 2 000 respektive 2 500 kr.
- (2) Medelpriset för de tre dyraste tavlorna var 3 500 kr.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

11. I en ask finns det 100 häftstift. Ur asken tas slumpmässigt ett stift. Hur stor är sannolikheten att stiftet inte är rött eller vitt?

- (1) 15 procent av antalet stift i asken är röda och 25 procent är gröna. De stift som inte är röda eller gröna är vita.
- (2) Sannolikheten att stiftet är rött eller vitt är 0,75.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

12. Vilket av de två positiva heltalen A eller B är störst?

- (1) A är mindre än summan av A och B.
- (2) Summan av A och B är större än B.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

13. I USA och Canada finns 6,3 procent av världens kända oljereserver. Hur stor andel av de två ländernas kända oljereserver finns i USA?

- (1) USA:s andel av världens kända oljereserver är 5,1 procent.
- (2) USA:s kända oljereserver är 4 400 miljoner ton.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

14. Barnen på ett daghem hade trehjuliga cyklar som var antingen röda, blå eller gula. Hur stor andel av cyklarna var röda?

- (1) Det fanns dubbelt så många röda cyklar som det fanns blå.
- (2) Proportionen mellan antalet gula och blå cyklar var 3:4.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

15. I ett samhälle fanns sammanlagt 8 500 män och kvinnor. Hur många av kvinnorna saknade anställning?

- (1) Det fanns 4 600 män i samhället. 3 600 kvinnor hade anställning.
 (2) 300 män saknade anställning. 4 300 män hade anställning.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

16. Vid sekelskiftet hade Norrbottens och Västerbottens län den högsta födelsefrekvensen i landet med i genomsnitt 6 respektive 5,1 barn per kvinna. Hur många barn födde varje kvinna i genomsnitt i Norrbottens och Västerbottens län år 1970?

- (1) Det genomsnittliga antalet födda barn per kvinna i Sverige halverades under tidsperioden 1900 till och med 1970.
 (2) År 1970 var det genomsnittliga antalet födda barn per kvinna i Norrbottens och Västerbottens län lika med genomsnittet för hela Sverige.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

17. År 1983 uppgick den svenska skogsindustrins exportintäkter till 38 miljarder kr, vilket var sju miljarder mer än år 1982. Hur många ton pappersmassa tillverkades under år 1983?

- (1) Under 1982 och 1983 tillverkades sammanlagt 16,4 miljarder ton pappersmassa. Tillverkningen av pappersmassa ökade med 1 miljard ton mellan 1982 och 1983.
 (2) Under 1983 tillverkades 15,0 miljarder ton pappersmassa och papper. Under 1983 tillverkades 2,4 miljarder ton mindre papper än pappersmassa.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

18. Enligt en lyssnarundersökning, som genomfördes en dag i mars 1982, lyssnade svenskar i åldern 7-79 år olika lång tid på radio-programmen i P1, P2 och P3. Hur lång tid lyssnade man på P3 denna dag?

- (1) Man lyssnade 77 minuter längre på P3 än på P1 och 90 minuter längre på P3 än på P2.
- (2) Sammanlagt lyssnade man 105 gånger längre tid på P1 och P3 tillsammans än på P2.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

19. Om år 1949 sätts som basår för konsumentprisindex, dvs samtliga ingående index = 100, så var index år 1953 för livsmedel 137 medan motsvarande index för kläder och skor var 127. Vilket var indextalet för livsmedel år 1984?

- (1) År 1984 var index för kläder och skor 390 medan konsumentprisindex var 818.
- (2) Under tidsperioden 1949--84 steg livsmedelspriserna med 1 035 procent.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

20. Ett tåg färdas med konstant hastighet mellan två orter. Hur stort är avståndet per järnväg mellan orterna?

- (1) Om tågets hastighet hade varit 18 km/h högre skulle tåget ha varit framme en timme tidigare.
- (2) Om tågets hastighet hade varit 18 km/h lägre skulle tåget ha varit framme 1,5 timme senare.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.